

Vyhlásenie

Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici k predátorským vydavateľom a časopisom

Cieľom tohto vyhlásenia je upozorniť tvorivých zamestnancov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (ďalej tiež „UMB“) na závažný problém publikovania v tzv. predátorských publikáciách a zaujať k nemu jednoznačné stanovisko.

Predátorské aktivity a ich vplyv na znižovanie dôveryhodnosti vedeckých výsledkov

Myšlienka otvoreného prístupu k vedeckým informáciám (*Open Access*) je významným medzníkom vo vývoji, tvorbe a šírení vedomostí. Predstavuje nový model vedeckého publikovania a vedeckej komunikácie digitálnej éry. *Open Access* znamená okamžitú dostupnosť vedeckých výsledkov prostredníctvom internetu bez ďalších obmedzení použitia diela. Model otvoreného prístupu k výsledkom vedeckovýskumnej práce však priniesol aj negatívny jav – rozmach tzv. predátorských vydavateľov a časopisov (*scam open access publishers/ journals*).

Predátorský vydavateľ/ časopis zneužíva model *Open Access* za účelom vytvárania vlastného zisku na úkor vedeckej kvality. Tým poškodzuje jeden zo základných pilierov modernej vedy – spoľahlivé recenzné konanie zaručujúce odbornú kvalitu. Takýto model môže viesť k výraznému zníženiu dôveryhodnosti a integrity celého systému vedeckého publikovania. Vedec, ktorý publikuje v predátorských časopisoch, vystavuje riziku dehonestácie vlastnú vedeckú činnosť aj svoju inštitúciu. Ak sa nájde dostatočný počet záujemcov o takýto jednoduchý spôsob publikovania, predátorské časopisy začnú vytláčať kvalitné a overené publikačné médiá. Bez dôkladného kvalitatívneho posudzovania odbornej kvality článkov a pri dostatočnom, často vzájomnom citovaní takýchto publikácií môže čoskoro nastať problém rozpoznať dobrú vedu od zlej, poctivého vedca od nepoctivého. Napriek prísny kritériám veľkých renomovaných spoločností môžu predátorské časopisy preniknúť do svetovo uznávaných databáz *Web of Science* (Thomson Reuters) alebo *Scopus* (Elsevier), čo sa už v malej miere deje.

Rozoznať predátorského vydavateľa/ časopis môže byť zložité. Najznámejšou anti-predátorskou aktivitou sú zoznamy predátorských vydavateľov a časopisov, ktoré od roku 2010 udržiava a pravidelne aktualizuje Dr. Jeffrey Beall z University of Colorado v Denveri. Hoci sa tzv. Beallove zoznamy¹ (nazývané aj *blacklisty*) nedajú prevziať bez kritického pohľadu

¹ dostupné online na blogu J. Bealla <https://scholarlyoa.com/publishers/>; <https://scholarlyoa.com/individual-journals/>

(nemusia byť úplné, sú do veľkej miery ovplyvnené tvrdým a nekompromisným prístupom autora a obsahujú nielen „usvedčených“, ale aj „podozrivých, možných a pravdepodobných predátorov“), zatiaľ je to najlepší spôsob, ako odhaliť predátorské aktivity². Druhou významnou aktivitou je biely zoznam DOAJ³ (*whitelist*), ktorý spravuje *Directory of Open Access Journals*. Obsahuje vydavateľov a časopisy, ktoré boli na základe vyššie uvedených Beallových kritérií preverené a potvrdené ako seriózne a dôveryhodné.

Stanovisko Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici k predátorskému publikovaniu

Model *Open Access* je nová cesta komunikácie. Slobodný prístup k výsledkom vedy a výskumu je dôležitý faktor rozvoja, je však nevyhnutné zabezpečiť jeho kvalitu. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici chce byť súčasťou procesu, ktorého cieľom je otvorene sa postaviť proti parazitujúcim praktikám predátorov a posilniť inštitucionálnu kontrolu publikačnej činnosti.

UMB rozhodne odmieta akúkoľvek formu úmyselného alebo neúmyselného využívania systému predátorského publikovania z dôvodu zvyšovania publikačných výkonov a umelého zvyšovania ohlasov na vlastné vedecké publikácie. Kládne si za cieľ motivovať autorov, aby sa orientovali na vedeckú kvalitu a starostlivo zvažovali, kde a ako publikujú. Preverovanie časopiseckých titulov v anti-predátorských zoznamoch doplnené kritickým hodnotením ďalších ukazovateľov by sa malo stať bežnou praxou pri výbere časopisov, v ktorých chce autor publikovať. Snahou je zabrániť publikovaniu v časopisoch s fiktívnym alebo formálnym recenzným konaním a s nízkym alebo žiadnym vedeckým prínosom.

UMB odporúča autorom dôkladne zvažovať, overovať, prípadne zmeniť svoju publikačnú stratégiu a ukončiť spoluprácu s predátorským vydavateľom/ časopisom jednoznačne identifikovaným v niektorom z Beallových zoznamov. Takéto odporúčanie považujeme v súčasnosti za optimálne, a to aj s vedomím určitej subjektivity Beallovho výberu.

V prípade pochybností kontaktujte Univerzitnú knižnicu UMB.⁴

Banská Bystrica 15. apríla 2016

² Súpis kritérií, podľa ktorých sa dá spoznať neseriózneho časopis/vydavateľ: Criteria for Determining Predatory Open-Access Publishers (3rd edition). *Scholarly open access: critical analysis of scholarly open-access publishing* [online]. Dostupné na: <https://scholarlyoa.files.wordpress.com/2015/01/criteria-2015.pdf>

³ Journals vs articles: journals. [DOAJ \(Directory of open access journals\)](https://doaj.org/) [online].

⁴ Mgr. Lucia Nižníková, vedúca Oddelenia budovania databáz, Univerzitná knižnica UMB, Tajovského 40, 97401 Banská Bystrica, tel. 048/ 446 5311, kl. 5311; lucia.niznikova@umb.sk; www.library.umb.sk